

SNEON en SNEIN

Achttien jaar bestaat de FFU (Feriening Frysk Underwiis) inmiddels. In die periode was de organisatie vooral een 'papier-tijger' die schriftelijk in de bres sprong, zodra het Fries in het onderwijs in het gedrang kwam. Maar inmiddels zoekt de FFU de verantwoordelijken actief op. Ouders, scholen, ambtenaren, inspecteurs en politici hebben de FFU leren kennen.

Feriening Frysk Underwiis laat tanden zien

Friezen zijn in hun taal halve analfabeten ('frisibeten'), oordelen de mannen achter de FFU (Feriening Frysk Underwiis). En dat frisibetisme moet de wereld uit, vinden bestuursleden Tom Dijkstra (voorzitter), Sytze Hiemstra (secretaris) en Gerben Gerbrandy. Het is hun een doorn in het oog dat heel veel Friezen hun eigen taal niet goed kunnen spreken en maar een gering deel het Fries vlot en bijna foutloos kan schrijven.

Het ledental van de vereniging staat al jaren op ongeveer 110. Te weinig, oordelen de bestuursleden. Internet en andere nieuwe media moeten daar verandering in brengen. Sinds de FFU per 1 januari van dit jaar via de site van de Ried fan de Fryske Beweging is aan te klik-

ken, komen er al veel meer reacties, merkt Hiemstra. Van de bezoekers komt 90 procent uit Nederland, de rest voor een groot deel uit de Verenigde Staten.

Waar maken deze bevlogen Friezen zich eigenlijk druk om? Al sinds 1937 is het Fries in het basisonderwijs officieel toegestaan, sinds 1974 zelfs verplicht en onlangs nog spraken Provinciale Staten zich uit voor aan het Nederlands gelijkwaardige en gelijkberechtigende kerndoelen voor het Fries in het basisonderwijs.

Dat mogen felten zijn, de voornaamste reden voor de oprichting van de vereniging in 1987 was dat na de wettelijke verplichting van het Fries in het lager onderwijs (1974) en de fei-

telijke invoering ervan in 1980 maar weinig van het vak terecht kwam. Controle op de invoering ontbrak.

Recent onderzoek door de inspectie van het onderwijs heeft dat ook uitgewezen: bij 6 procent van de scholen staat het Fries helemaal niet op het lesrooster, 12 procent van de scholieren gaf aan geen Friese les te krijgen en 19 procent van de middelbare scholieren herinnerde zich van de basisschool geen Friese lessen.

Grûnrjocht

„It is te gek foar wurden: it is in demokratysk grûnrjocht fan de Friezen om goed ûnderwiis te krijen yn de eigen taal. Wy erkenne dat elk bern rjocht hat op ûnderwiis dat oanslút by syn

mooglikheden, mar dat mei net ynhâlde dat wy yn Fryslân tefreden wêze moatte mei gâns minder of oare keardoelen as dat it Hollânsk hat. Dat is prinsipeel ferkeard. It taast de lykeardigens en lykberjochting oan dy't yn 1985 wol yn in steatbeslút fêstlein binne. Dy lykeardige doelen silje op alle skoallen neistribbe wurde moatte. Lykas dat foar it Nederlânsk ek dien wurdt.”

Voor alloctonoten en migranten worden voor het vak Nederlands ook niet minder of andere doelen geformuleerd, geven de FFU'ers als voorbeeld. Dat betekent niet dat alle kinderen de doelen ook halen. Hun taalcapaciteiten zijn immers verschillend. Voor Nederlands of vakken als gymnastiek of muziek wordt dat ook niet verwacht.

Maar de ambitie om voor ieder kind zo hoog en ver mogelijk te komen, moet er zijn, ook voor Fries, stellen Gerbrandy, Hiemstra en Dijkstra.

Verwaarlozing van de eigen taal in het basis- en voortgezet onderwijs is volgens Hiemstra duidelijk een vorm van „kulturele genocide”, een langzame vorm van „taalmoord”. Daar moet snel een einde aan komen. „Fryske bern wurdt in normale identiteitsûntwikkeling ûnthâlden as de eigen taal en kultuer yn it ûnderwiis net of amper oan bod komt.” Met een scheef oog kijkt de FFU naar gebieden als baskenland en Wales, waar de eigen minderheidstaal wel een volwaardige plaats als vak-instructietaal op de scholen heeft.

Dat niet-Friestaligen die hier ko-

men wonen, ook onder de gelijkstelling vallen, ziet de FFU niet als probleem. Al was het alleen maar om alle leerlingen respect voor het Fries en de Friese cultuur bij te brengen. „As jo nei Amearika ferhûze, fine jo it dochs ek net friemd dat jo dan Ingelsk leare moatte? Elkenien is hjir tige wolkom, mar jo moatte de taal wol leare.”

Fries op de pabo

Juist daaraan werkt de FFU de komende jaren „fleureich fierder”, stelt Gerbrandy. In zijn ogen kan er over vijf jaar al heel wat bereikt zijn. De FFU wil in ieder geval voor elkaar krijgen dat met ingang van volgend schooljaar op de pabo's het Fries een verplicht vak wordt. Wie al op school les geeft, moet het Fries ook verplicht leren. „In ûnderwizer dy't it foech Frysk net hat, dat kin en mei net.”

Provincie en onderwijsinspectie moeten hierop toezien, vindt de FFU. De bestuursleden kunnen het niet nalaten even een vergelijking te trekken: slechts 17 procent van de inwoners van Fryslân kan redelijk Fries schrijven en bij de leerkrachten ligt dat maar weinig gunstiger. Als dat bij het Nederlands zo zou zijn, dan stond de wereld op zijn kop, redeneren zij.

Een groot struikelblok is volgens Dijkstra een misverstand dat bij veel ouders leeft. Namelijk dat het leren van het Fries nadelig zou zijn voor het Nederlands. „Dat is der sûnt 1800, benammen ek yn it ûnderwiis, hieltiten mar wer ynslein. Fryskpraters ha in enoarme dreun foar de kop hân. Ta grutte skea fan har identiteitsûntwikkeling. Tidenlang wie it Hollânsk de fieraal en moasten wy ús eigen taal mar ferjitte.” Onderzoekers hebben volgens hem voldoende bewezen dat tweetaligheid helemaal niet nadelig is voor de ontwikkeling van een kind.

De zorg destijds over de zwakke positie van het Fries in het onderwijs, deden Hiemstra en Dijkstra besluiten om de FFU op te richten. „It is weardefoel dat wy der binne, mar dan moatte wy ek ús eigen taal en kultuer útdrage kinne. Wy fiele dat wy ta in folk hearre, mei in eigen identiteit.” Taal heeft alles met die identiteit te maken, stelt Gerbrandy vast. De vraag wat het Fries voor hem betekent, hoeft dan ook niet aan zijn adres gericht te worden. „Jo freegje dochs ek net wat ús mem foar ús betsjut?”

MARIA DEL GROSSO

DE 'LEXICAL GAP' VAN DE FRIEZEN

Dat de woordvoorraad van de Friezen tekort schiet, iets wat in het Engels 'lexical gap' wordt genoemd, kunnen de FFU'ers met een simpel testje aantonen. Vele Friezen zullen namelijk het antwoord schuldig blijven als ze de volgende termen in hun eigen taal moeten gebruiken: loodlijn, noemer, adelaar, madeliefje, rode bloedlichaampjes, bloedsomloop, aanloopverliezen, bankbreuk, aanlandige wind, bergketen, maar ook bij de Friese schrijfwijze van landen als Albanië of Indonesië.

Het zijn begrippen die voorkomen in vakken als wiskunde, natuurkunde, biologie, geschiedenis, aardrijkskunde, economie, informatica of kunstvakken. Het idioom van deze vakken moet ook in het Fries aangeleerd worden, wil de FFU maar zeggen. Uit hun eigen steekproeven bij deze woorden bleek dat de gemiddelde Fries niet verder kwam dan 'kowebloemke' als vertaling voor madeliefje.